

NAGY ZOLTÁN – SEREG PÉTER*

A pénzügyi közvetítőrendszer a környezetvédelem szolgálatában, avagy a zöld pénzügyi megoldások

The Financial Intermediation System in the Service of Environmental Protection or Green Financial Solutions

ABSZTRAKT

Jelen tanulmányban a pénzügyi szektor azon tevékenységeit és intézkedéseit mutatjuk be, amelyek a környezetvédelmet támogatják, és figyelemmel vannak az éghajlatváltozásra. Ennek érdekében a meglévő nemzetközi szervezetek olyan dokumentumokat fogadtak el, amelyek elősegítik a klímasegletes zöld pénzügyi megoldások fogyasztók általi használatát, illetve új nemzetközi szervezetek is alakultak kifejezetten ezzel a céllal. A legnagyobb eredményt elérő ilyen szervezet az NGFS, amely száznál is több taggal rendelkezik jelenleg. Láthatjuk, hogy a Magyar Nemzeti Bank is számos intézkedést hozott, programot hirdetett meg a pénzügyi szektor zöldítése érdekében.

Kulcsszavak: *zöld pénzügyi megoldások, zöldkötvény, klímavédelem, Zöld Otthon Program, Pénzügyi Rendszer Zöldítésének Hálózata*

ABSTRACT

In the present study, we have presented the activities and measures of the financial sector that support environmental protection and take into account climate change. To this end, existing international organizations have adopted documents to promote the use of climate-neutral green financial solutions by consumers, and new international organizations have been set up specifically for this purpose. The most successful of such organizations is NGFS, which currently has more than a hundred members. We have seen that the Hungarian National Bank has also taken a number of measures, announcing a program to green the financial sector.

Keywords: *green finance, green bonds, climate protection, Green Home Program, Network for Greening the Financial System*

A folyamatosan gyorsuló klímaváltozással szembeni küzdelem az egyik legfontosabb globális érdeke az emberiségnek. A Föld ökológiai deficitje 2016-ban elérte a 0,7-es értéket, ami azt jelenti, hogy majdnem még egy teljes Földre lenne szükség a fogyasztás kielégítéséhez.¹ A legjelentősebb külföldi pénzügyi szervezetek, úgymint az Európai Központ Bank, az angol

* Dr. Nagy Zoltán egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pénzügyi Jogi Tanszék; főosztályvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Közjogi Kutatási Főosztály; e-mail: jogdrnz@uni-miskolc.hu. Dr. Sereg Péter, PhD-hallgató, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola; főosztályvezető, Igazságügyi Minisztérium Kiemelt Jogi Ügyek Főosztálya, drseregpeter@gmail.com. A tanulmány a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

¹ MATOLCSY György: A versenyképesség mint a fenntarthatóság meghatározó feltétele. *Pénzügyi Szemle*, 2020/2, különszám, 17. (https://doi.org/10.35551/PSZ_2020_k_2_1)

Bank of England, és az amerikai Federal Reserve System is a téma fontosságára hívja fel a figyelmet, amelynek kezelésében a pénzügyi közvetítőrendszer szerepe kiemelkedő.²

A környezetvédelem és a piacgazdaság bizonyos fokon és értelemben ellentétes érdekeket és álláspontokat képviselnek egymással szemben. A piacgazdaságban a javak előállítása utilitarista szemléletet követ, vagyis célja – egy nagyon leegyszerűsített modellben – a lehető legkevesebb anyagi ráfordítással az elérhető legnagyobb haszon realizálása minél rövidebb időtávon belül. Ezzel szemben a környezet védelmét szem előtt tartó technikai megoldások általában költségesebbek, nem feltétlenül céljuk a haszon maximalizálása, emellett hosszabb időtávra is terveznek.³

Jól látható, hogy ha a környezetvédelmet és a piacgazdaságot a mérleg két serpenyőjébe helyezzük, akkor az egyensúlyi állapot eléréséhez jelentős anyagi támogatásokat kell a környezetvédelem számára biztosítani annak érdekében, hogy a pénzügyi haszon által vezérelt társadalomban élő fogyasztó a klímasemleges megoldásokat részesítse előnyben.⁴ A fogyasztó választási preferenciája ugyanis alapvetően független attól, hogy a környezetvédelmi célokat elismeri, és támogatja,⁵ hiszen ha nincs rá anyagi lehetősége, akkor az olcsóbb megoldást fogja választani. Ennek a helyzetnek a kezelése pedig feltételezi az országok kormányai mellett a multinacionális vállalatok és a pénzügyi közvetítőrendszer szereplőinek társadalmi felelősségvállalását is.⁶ Gondoljunk például az elektromos meghajtású személygépjárművek vásárlására, ahol az állam támogatásokkal és kedvezményekkel igyekszik a környezetkímélő technológiák felé terelni a fogyasztókat.

Mindenki számára érzékelhető tehát, hogy a zöld pénzügyi megoldások bevezetése és alkalmazása nélkülözhetetlen eszközt jelent a klímaváltozással szembeni harcban, és egyúttal a pénzügyi rendszer fenntarthatóságát is elősegíti. Jelen tanulmány célja, hogy a környezetvédelmi szempontokat is figyelembe vevő pénzügyi közvetítő rendszer tevékenységén keresztül bemutassa és rendszerbe foglalja azokat a fogyasztó által is igénybe vehető pénzügyi termékeket, amelyek csökkentik az ember ökológiai lábnyomát a Földön.

A rendelkezésre álló források alapján megpróbáljuk rendszerbe foglalni és a leíró módszer alkalmazásával analitikusan bemutatni a hazai zöld pénzügyi megoldásokat annak érdekében, hogy a fogyasztók könnyebben eligazodhassanak közöttük. Ennek érdekében először a külföldi szervezetek majd a Magyar Nemzeti Bank (a továbbiakban: MNB) tevékenységének rövid leírását végezzük el, majd rátérünk a zöld pénzügyi megoldások vizsgálatára Magyarországon. A munka kizárólag a hazai zöld pénzügyi megoldások bemutatására koncentrál, a nemzetközi kitekintés egy másik tanulmány fókuszában áll.

1. A nemzetközi tendenciák hatása és a Magyar Nemzeti Bank szerepvállalása

A fenntarthatósági és környezeti dilemmák megoldása lehetetlen feladat a pénzügyi rendszer átalakítása nélkül. Ugyanis a jelenlegi pénzügyi rendszer fenntarthatatlan piaci magatartásokat ösztönöz, ezért bármilyen környezeti probléma megoldásának elengedhetetlen eleme a pénzügyi rendszer megreformálása. A szakirodalom rámutat arra, hogy a pénzügyi rendszer a

² BOROS Eszter: A klímaváltozás kockázatai és a hitelintézeti stressztesztetek. *Hitelintézeti Szemle*, 2020/4, 107. (<https://doi.org/10.25201/HSZ.19.4.107131>); Magyar Nemzeti Bank: Fenntarthatóság és jegybanki politika – zöld szempontok az MNB monetáris politikai eszköztárában. Prospektus Kft., Veszprém, 2021, 14–15. [a továbbiakban: MNB (2021a)].

³ ELEKES Andrea: Fenntartható növekedés – fenntartható pénzügyi szolgáltatások az Európai Unióban. *Pénzügyi Szemle*, 2018/3, 333.

⁴ BETHLENDI András–PÓRA András: Lakossági zöldpénzügyek: fókuszban a kereslet. *Pénzügyi Szemle*, 2021/3, 322. (https://doi.org/10.35551/PSZ_2021_3_1); MNB (2021a): i. m., 14.

⁵ BETHLENDI–PÓRA: i. m., 322.

⁶ ELEKES: i. m., 333.; BETHLENDI–PÓRA: i. m., 322.

társadalmi és környezeti fenntarthatóság szempontjából rossz.⁷ A pénzügyi rendszer alatt szerkezetileg a közpénzügyi (fiskális) rendszert, a monetáris rendszert és pénzügyi piacot értjük.⁸ Ennek minden eleme hatással van a környezeti tendenciákra, de a tanulmány szempontjából a monetáris rendszernek és a pénzügyi piacoknak van jelentősége. A monetáris rendszerben a szakirodalom öt fontos mechanizmust azonosított, amely ellentétben áll a fenntarthatósággal. Egyrészt a rendszer erősíti a gazdasági fellendülés és hanyatlás ciklusait, amely egyébként a rendszer számára is hátrányos hosszabb távon. Másrészt rövid távú gondolkodásra ösztönöz a banki kamatstruktúra a befektetések értékelésénél. Harmadsorban a pénzügyi rendszer kötelező növekedést ír elő, amely viszont a véges erőforrások mellett hosszabb távon fenntarthatatlan. Negyed sorban a gazdasági folyamatok egyre fokozódó társadalmi egyenlőtlenséget szülnek, erőteljes vagyonszűkülés zajlik. A folyamat a társadalmi problémák széles körét generálja. Végül a pénz az önző és nem az együttműködő magatartásnak kedvez, ezért a társadalmi tőke jelentősége is csökken a pénzügyi folyamatok hatására.⁹

A téma nemzetközi jelentőségére tekintettel az Európai Bizottság egy magas szintű szakértői csoportot hozott létre 2016-ban, amelynek a fenntarthatóságra vonatkozó stratégia kidolgozása volt a feladata.¹⁰ A fenntarthatóságot célzó uniós fellépésről szóló jelentés megállapításai két fő irányvonalat jelölnek ki az Európai Unió tagállamainak pénzügyi szektorai számára: egyrészt a pénzügyi rendszernek jelentősebb mértékben kell hozzájárulnia a fenntartható növekedéshez, másrészt a környezeti, társadalmi és kormányzati tényezőknek nagyobb szerepet kell kapniuk a befektetési döntések meghozatala során.¹¹ A tagállamok vonatkozásában ezen feladatok ellátására a központi bankok a legalkalmasabbak, hiszen ők rendelkeznek a megfelelő eszköztárral. Nagy szerep jut a tagállami felügyeleti hatóságoknak is – amelyek gyakran egybeesnek az adott ország központi bankjával (például MNB)¹² –, hiszen ellenőrizniük és biztosítaniuk kell a fenntarthatósági szttenderdek érvényesülését a pénzügyi intézmények mindennapi működésében.¹³

Ezt a szükségszerűséget konstatálva a világ tizennyolc központi bankja és felügyelete négy évvel ezelőtt, 2017. december 12-én párizsi székhellyel megalapította a *Network for Greening the Financial System*-et (magyarul: Pénzügyi Rendszer Zöldítésének Hálózata, a továbbiakban: NGFS).¹⁴ Az NGFS célja, hogy a klímaváltozás által okozott társadalmi, gazdasági és környezeti kockázatokat felismerve támogassa, és nemzetközi szinten összehangolt módon felgyorsítsa a központi bankok környezetvédelemmel kapcsolatos társadalmi szerepvállalását.¹⁵

Az MNB a fent részletezett probléma felismeréseként – összhangban az Európai Unió bizonyos szervei és más országok pénzügyi intézménye, illetve központi bankja által végzett kutatásokkal¹⁶ és tevékenységével – egyrészt csatlakozott az NGFS-hez,¹⁷ másrészt 2019.

⁷ LIETAER, Bernard–ARNSPERGER, Christian–GOERNER, Sally–BRUNNHUBER, Stefan: *Pénz és fenntarthatóság – A hiányzó láncszem*. Image Kft, Budapest, 2015, 11.

⁸ SIMON István: *Pénzügyi jog I*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2019, 25–27.

⁹ LIETAER–ARNSPERGER–GOERNER–BRUNNHUBER: i. m., 16.

¹⁰ Európai Parlament: Jelentés a fenntarthatóságot célzó uniós fellépésről. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0239_HU.html#_part1_ref3 (2022. 05. 06.); ELEKES: i. m., 334.

¹¹ Európai Parlament jelentése, i. m.; ELEKES: i. m., 334.

¹² LENTNER Csaba–SZEGEDI Krisztina–TATAY Tibor: A központi bankok társadalmi felelőssége. *Vezetéstudomány*, 2015/9–10. 39.

¹³ ELEKES: i. m., 334.

¹⁴ NETWORK FOR GREENING THE FINANCIAL SYTEM: First Progress Report. 2018. 3. <https://www.ngfs.net/sites/default/files/medias/documents/818366-ngfs-first-progress-report-20181011.pdf> (2021. 12. 01.) [a továbbiakban: NGFS (2018)]; MNB (2021a): i. m., 16.

¹⁵ NGFS (2018): i. m., 5–10.; MNB (2021a): i. m., 16.; Vesd össze: LENTNER–SZEGEDI–TATAY: i. m., 42.

¹⁶ BOROS: i. m., 110.

¹⁷ NGFS (2018): i. m.; BETHLENDI–PÓRA: i. m., 322.

február 11-én meghirdette az MNB Zöld Programját.¹⁸ Ezt a programot az MNB három pillérre építette, amelyek további pontokból álltak.¹⁹ Az első pillér a pénzügyi szektorra vonatkozó programpontok, amelyek a környezeti problémákhoz kapcsolódó pénzügyi kockázatokat szeretnék csökkenteni, a második pillér a társadalmi, nemzetközi kapcsolatok a tudásbázis szélesítésének érdekében, és a harmadik pillér az MNB működésének további zöldítése volt.²⁰

Az MNB nemcsak bekapcsolódott a nemzetközi folyamatokba, hanem valamilyen szinten meg is előzte azokat, ugyanis az NGFS 2019 áprilisában – tehát kettő hónappal az MNB Zöld Programjának megjelenését követően – adta ki az első átfogó jelentését (*First comprehensive report*), amelyben hat, nem kötelező érvényű ajánlást fogalmazott meg a központi bankok és felügyeletek számára a környezetvédelem pénzügyi szektor által történő támogatása érdekében.²¹ Az első ajánlás az éghajlattal kapcsolatos kockázatok beépítése a pénzügyi stabilitás figyelemmel kísérésébe és a mikrofelügyeletbe, a második ajánlás a fenntarthatósági tényezők integrálása a saját portfólió-menedzsmentbe, a harmadik ajánlás az adathiányok áthidalása, a negyedik ajánlás a pénzügyi tudatosság, a szellemi kapacitás és a technikai segítségnyújtás, illetve a tudásmegosztás ösztönzése a központi bankok és felügyeletek között.²² Az ötödik ajánlás a stabil és nemzetközileg egységes klíma- és környezetvédelmi előírások közzététele, az utolsó, hatodik ajánlás pedig a gazdasági tevékenységekhez kapcsolódó egységes rendszertan kidolgozásának a támogatása.²³

Az MNB klímavédelemmel kapcsolatos elköteleződését erősíti a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 3. § (2) bekezdésének 2021. augusztus 2-től hatályos szövege, amely kimondja, hogy „az MNB elsődleges céljának veszélyeztetése nélkül támogatja a pénzügyi közvetítőrendszer stabilitásának fenntartását, ellenállóképességének növelését, a gazdasági növekedéshez való fenntartható hozzájárulásának biztosítását és a rendelkezésére álló eszközökkel a Kormány gazdaság-, valamint a környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos politikáját.”²⁴

Az MNB Zöld Programjának jelentősége abban állt, hogy hazánkban ez volt az első, az MNB által kiadott olyan dokumentum, amely a saját, és más pénzügyi intézmények működését a zöld pénzügyi megoldások – az angol kifejezést használva: green finance²⁵ – irányába terelte, figyelemfelhívásként a klímavédelem és a környezeti fenntarthatóság fontosságára.²⁶ Annál is inkább szükség van erre, hiszen „az ökológiai fenntarthatóság fennmaradásunk záloga és Magyarország versenyképességének egyik kulcseleme, amelyhez zöld közgazdasági gondolkodásra és megfelelő pénzügyi termékekre is szükség van.”²⁷

Ezen szempontokat figyelembe véve látható, hogy a fenntarthatóság kulcsa nemcsak a zöld pénzügyi megoldásokban rejlik, hanem az általuk támogatott energiatakarékos megoldások

¹⁸ MATOLCSY: i. m., 19.; MAGYAR NEMZETI BANK: *Az MNB Zöld Programja*. 2019. <https://www.mnb.hu/letoltes/az-mnb-zold-programja.pdf> (2021. 11. 18.) [a továbbiakban: MAGYAR NEMZETI BANK (2019)]; MNB (2021a): i. m., 19., 23.; MAGYAR NEMZETI BANK: *Zöld Pénzügyi jelentés. Helyzetkép a magyar pénzügyi rendszer környezeti fenntarthatóságáról*. 2021, 6., 12. <https://www.mnb.hu/letoltes/20210303-zold-penzugyi-jelentes.pdf> (2021. 12. 08.) [a továbbiakban: MNB (2021b)].

¹⁹ MNB (2019): i. m., 7.

²⁰ MNB (2019): i. m., 7.; MATOLCSY: i. m., 19.

²¹ Network for Greening the Financial System: *First comprehensive report. A call for action. Climate change as a source of financial risk*. 2019. 4. https://www.ngfs.net/sites/default/files/medias/documents/ngfs_first_comprehensive_report_-_17042019_0.pdf 2022. 05. 06.) [a továbbiakban: NGFS (2019)].

²² NGFS (2019): i. m., 3–6.

²³ NGFS (2019): i. m., 3–6.

²⁴ A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény 3. § (2) bekezdése.

²⁵ <https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/csaladi-zold-penzugyek/zold-penzugyi-megoldasok/mit-jelent-a-zold-penzugyek-szemlelet/mit-takar-a-zold-penzugyek-megkozelites> (2021. 12. 06.).

²⁶ MATOLCSY: i. m., 19.

²⁷ MATOLCSY: i. m., 17.

alkalmazásában. A kettejük viszonyában – zöld pénzügyi megoldások és energiatakarékos megoldások – az előbbi teszi „fogyasztóbaráttá” és hozzáférhetőbbé az utóbbit, ugyanis a támogatási rendszerek lekövetik az energiastratégiában található célkitűzéseket. A Nemzeti Energiastratégiájában az alábbi célkitűzések fogalmazódtak meg: 1. A rezskiadások minimális szinten tartása, a digitalizált ügyintézés, az „okosmérő program”, a kiszolgáltatók helyzetben lévő felhasználók helyzetének javítása. 2. Az energiaellátás biztonságának megerősítése. Magyarország csökkenteni akarja energiainport-függőségét, méghozzá a hazai szénhidrogén- és megújuló erőforrásaink fokozott hasznosításával. Ez a jelenleg kialakult helyzetben kulcsfontosságú kérdéskör. 3. Az energiaszektor klímabarát átalakítása. Ezt a villamosenergia-szektor szennyezőanyag-kibocsátásának csökkentésével, a távhőszektor zöldítésével és versenyképesebbé tételével próbáljuk megvalósítani. 4. Az energetikai innovációban rejlő gazdaságfejlesztési lehetőségek kihasználása.²⁸

A társadalmi felelősségvállalás részeként nemcsak az egyének döntéseinek szükséges elmozdulniuk a különböző ösztönzők által a zöld pénzügyi megoldások irányába, hanem a nemzetközi szervezeteknek és a világ jegybankjainak. Ennek legékeesebb bizonyítéka és összefogója az NGFS. Az elmúlt években az NGFS világszinten is az egyik legjelentősebb pénzügyi intézményeket tömörítő nemzetközi szervezetté nőtte ki magát, amely szervezet tevékenységének fókuszában a környezet megóvása áll. A világ központi bankjai és felügyeletei közül százöt volt a tagja 2021. december 15-én, a megfigyelői státusszal rendelkező különböző szervezetek száma pedig tizenhat volt ugyanezen időállapotban.²⁹

2. A zöld pénzügyi megoldások fogalma és fajtái

A zöld pénzügyi megoldások egy csoportképző fogalom, amelybe a környezetvédelmet és a fenntarthatóságot szem előtt tartó pénzügyi szolgáltatások – hitelek, befektetések és egyéb pénzügyi termékek –, állami támogatások, valamint pályázatok értendőek bele.³⁰ Megjegyzendő, hogy az utóbbiak a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) alapján nem tartoznak sem a pénzügyi szolgáltatások, sem pedig a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások fogalmának hatálya alá.³¹ Ez abból a szempontból jelentős, hogy eszerint elválíék egymástól a zöld pénzügyi megoldások és a zöld pénzügyi termékek fogalma.

Ennek az az oka, hogy a Hpt. 7. § (3) bekezdésének 1) pontja *ex pressis verbis* kimondja, hogy „a pénzügyi intézmény, ha törvény másként nem rendelkezik, pénzügyi szolgáltatásokon kívül üzletszerűen kizárólag jogszabályban meghatározott közösségi, valamint állami támogatások közvetítését” végezheti, következésképpen az állami támogatások nem minősülnek pénzügyi szolgáltatásoknak. Ebből kifolyólag a környezetvédelmi szempontokat figyelembe vevő pénzügyi szolgáltatások alapján igénybe vehető termékekre a szűkebb tartalmú zöld pénzügyi termékek kifejezés használandó.

Ekkor azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy az állami támogatások és a pályázatok – nézetünk szerint – nem tartoznak az alkalmazott fogalom hatálya alá. Amennyiben a zöld pénzügyi termékeket és a környezetvédelemmel kapcsolatos állami támogatásokat, illetve pályázatokat is szeretnénk ideérteni, úgy a zöld pénzügyi megoldások fogalom használata indokolt a fentiek alapján. Egy dolog azonban biztos, akárhogyan is nevezzük, vagy

²⁸ BORSA Dominika–GYURITA Rita–HULKÓ Gábor: Az energetikai igazgatás. In: Lapsánszky András (szerk.): *Közigazgatási jog – Szakigazgatásaink elmélete és működése*. Wolters Kluwer, Budapest, 2021, 459–460.

²⁹ <https://www.ngfs.net/en/about-us/membership> (2022. 01. 04.).

³⁰ <https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/csaladi-zold-penzugyek/zold-penzugyi-megoldasok> (2022. 05. 06.).

³¹ A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény 3. § (1), (2) bekezdés, 7. § (3) bekezdés 1) pont (továbbiakban Hpt.).

csoportosítsuk a klímavédelmet segítő intézkedéseket, a környezetünk megőrzése érdekében a pénzügyi megoldásaink és termékeink zöldítése elengedhetetlen, hiszen ezek biztosítják a gazdasági háttérrel az említett célok eléréséhez.³² Fontos azonban kiemelni, hogy a rendszerezés nem jelent szigorúan meghúzott határokat, hiszen az állami támogatások kapcsolódhatnak zöld pénzügyi termékekhez, és fordítva, amely szinergiahatást idéz elő az elérni kívánt cél érdekében.

A zöld pénzügyi megoldások csoportjának egyik része az állami támogatások. Tekintettel arra, hogy jelen tanulmány elsődleges célja a hazai pénzügyi intézmények környezetvédelem érdekében kifejtett tevékenységének a bemutatása, így az állami támogatások rendszerének és egyes elemeinek részletes ismertetését mellőzzük, azonban – az összkép érdekében – teljes mellőzésüket nem tehetjük meg.

Kérdőíves kutatások igazolják, hogy a fogyasztók csupán kismértékű felárat – hozzávetőlegesen öt és tíz százalék közötti értéket – hajlandók megfizetni a környezetbarát termékek megvásárlása során.³³ Ez az empirikus úton megszerzett adat igazolja az állami támogatások és pályázatok szükségességét,³⁴ hiszen a lakosság környezetvédelem melletti elhivatottsága önmagában még kevés motivációt jelentene a pénzügyi döntéseik meghozatala során.

Ezen okból kifolyólag az állami támogatások minél szélesebb körben igyekeznek segítséget nyújtani a lakosság számára abban az esetben, ha az emberek a környezetkímélő fogyasztási cikkeket vásárolnak, vagy olyan felújítást, illetve korszerűsítést hajtanak végre az otthonukon, amelyek csökkentik a környezeti terhelést. Ennek megfelelően igénybe lehet venni állami támogatást elektromos autó és elektromos rásegítésű kerékpárok (a továbbiakban: e-kerékpár) vásárlásakor, valamint létezik az Otthon Melege Program és az Otthonfelújítási támogatás.³⁵ Természetesen az állami támogatások magánszemélyek és jogi személyek részére történő folyósítása is a pénzügyi intézmények útján valósul meg, így azok bekapcsolódnak, ha nem is aktív szereplőként, de legalább az állami támogatás közvetítőjeként ezen zöld pénzügyi megoldás megvalósításába.

3. A zöld pénzügyi termékek

A szakirodalomban átfogóan értelmezik a zöld banki tevékenységet, az ilyen intézmények mind a külső, mind a belső működésük során figyelembe veszik a környezet védelmét és a társadalmi értékeket. Általában három cél miatt kötelezik el magukat a fenntarthatóság mellett a bankok: a jó hírnév, a beruházói kereslet és a kockázatcsökkentés.³⁶ A bankok tehát komplexen kezelik a fenntarthatóság kérdését, de az elemzésünk számára a pénzügyi szolgáltatásoknak van a legnagyobb jelentősége.

A zöld pénzügyi termékek alatt azokat a pénzügyi szolgáltatásokat és kiegészítő pénzügyi szolgáltatásokat értjük, amelyek a környezetvédelmi szempontokat és a fenntarthatóságot tartják elsődlegesen szem előtt. A fajsúlyosabb részt a kettő közül a pénzügyi szolgáltatások képezik, így az ide sorolható zöld pénzügyi termékek ismertetésével kezdjük jelen alfejezetet.

A BME és az MNB által 2020 nyarán közösen végzett telefonos lakossági felmérés során kettőezer-ötszáz személyt kérdeztek meg országosan is reprezentatív módon a

³² MATOLCSY: i. m., 18.

³³ BETHLENDI–PÓRA: i. m., 324.

³⁴ BETHLENDI–PÓRA: i. m., 325.

³⁵ <https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/csaladi-zold-penzugyek/zold-penzugyi-megoldasok/tamogatások-pályázatok/elerhető-állami-támogatások> (2021. 12. 02.).

³⁶ VÉRTESY László: *Jog és pénzügyek a bankszektorban*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2019, 87–94. (<https://doi.org/10.1556/9789634544814>)

környezettudatosságukról, a pénzügyi ismereteikről és a zöld pénzügyi termékek iránti érdeklődésükről.³⁷ A kérdésekre adott válaszok alapján a kutatók – Bethlendi András és Póra András – tapasztalati úton is verifikálni tudták azon hipotézisüket, hogy a hazai fogyasztókat csak jelentősebb kamattámogatásokkal lehet a zöld pénzügyi megoldások irányába terelni.³⁸ A szerzőpáros kiemelte, hogy „jelentősebb, 15 százalékos törlesztőrészlet-kedvezményel már a hitelt felvenni hajlandók többsége elégedett lenne és a zöldhitelt választaná. Megjegyezzük, hogy a 15 százalékkal kisebb törlesztőrészlet csak jelentősebb kamatkedvezményel érhető el, amely a szolgáltatói profitabilitást nagyban rontaná. Állami támogatás hiányában a szolgáltatók nem fognak ekkora kedvezményt kialakítani.”³⁹

Az elvégzett kutatás alapján szerzett adatok és az abban foglalt megállapítások nem maradtak reakció nélkül az MNB részéről, ugyanis az MNB létrehozta a legújabb zöld pénzügyi termékét, a Növekedési Hitelprogram részét képező Zöld Otthon Programot (a továbbiakban: NHP ZOP) és az ehhez kapcsolható Zöld CSOK-hitelt. Az NHP ZOP – amely 2021. október 4-től érhető el – célja az új építésű magyarországi lakóingatlanok energiahatékonyságának javítása egy legfeljebb kettő és fél százalékos fix kamatozású, maximálisan hetvenmillió forintos hitelösszeg igénybevételével.⁴⁰

Ezen zöld pénzügyi terméknek a létrehozatalát az indokolta, hogy a hazai szén-dioxid kibocsátásnak az egyharmadért a háztartások felelősek, amelyet legjobban a korszerű, energiahatékony otthonok építésével lehet csökkenteni.⁴¹ Azért is indokolt ez a kettőszázmilliárd forintos hitelkerettel rendelkező program létjogosultsága, mivel 2022. június 30-a után kizárólag az épületek energetikai jellemzőinek tanúsításáról szóló 176/2008. (VI. 30.) Korm. rendelet szerinti BB energetikai besorolású⁴² – azaz majdnem nulla energiaigényre vonatkozó követelménynek megfelelő – ingatlanokra lehet majd használatbavételi engedélyt kiadni Magyarországon.⁴³

Az NHP ZOP a gyakorlatban úgy működik, hogy az MNB nulla százalékos, legfeljebb huszonöt évre szóló refinanszírozási kölcsönt nyújt a hitelintézeteknek, amelyek – a maximális kettő és fél százalékos ügyleti kamatozás mellett – továbbhitelezik azt a feltételeknek megfelelő fogyasztóknak, vagy refinanszírozzák további hitelintézeteknek.⁴⁴ Feltétel, hogy az új építésű – vagy épülő – lakóingatlan a kölcsönfelvevő fogyasztó (adós) tulajdonába kerül és az ő lakhatását kell, hogy biztosítsa életvitelszerűen az utolsó hitelösszeg folyósítását követő tíz éven keresztül.⁴⁵

Következésképpen egy minimum háromlépcsős kölcsönfelvételi folyamatról van szó, ahol az MNB és a fogyasztó közé a hitelintézetek beékelődnek, mint az NHP ZOP kölcsönösszeg „közvetítői”. A fenti szabályozás szövegezéséből kitűnik, hogy az egyes kereskedelmi bankok között „kamatverseny” alakulhat ki, hiszen az MNB csak az ügyleti kamat felső határát határozta meg. Ennek megfelelően a különböző bankok más és más szinteken határozhatják meg – a kettő és fél százalékos felső határt nem átlépve – a kölcsönösszeg után járó kamatot.

³⁷ BETHLENDI-PÓRA: i. m., 325.

³⁸ BETHLENDI-PÓRA: i. m., 343–344.

³⁹ BETHLENDI-PÓRA: i. m., 344.

⁴⁰ <https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/csaladi-zold-penzugyek/zold-penzugyi-megoldasok/tamogatások-palyazatok/zoldebb-otthonok-tamogatással-zold-otthon-program-es-zold-csok-hitel> (2021. 12. 06.) (a továbbiakban: NHP ZOP és Zöld CSOK-hitel weboldal); <https://www.mnb.hu/letoltes/nhp-zop-termektajekoztato-20210916.pdf> 1., 6. (2021. 12. 06.). (a továbbiakban: Terméktájékoztató, Zöld Otthon Program); <https://www.mnb.hu/zold-otthon-program> (2021. 12. 06.).

⁴¹ <https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/csaladi-zold-penzugyek/zold-gazdalkodas-otthon/haztartas/mirol-arulkodnak-az-energetikai-tanusitvanyok> (2021. 12. 06.).

⁴² Terméktájékoztató, Zöld Otthon Program: i. m., 4.

⁴³ NHP ZOP és Zöld CSOK-hitel weboldal.

⁴⁴ Terméktájékoztató, Zöld Otthon Program: i. m., 1., 7.

⁴⁵ Terméktájékoztató, Zöld Otthon Program: i. m., 5.

Az NHP ZOP keretében történő hitelfelvétel esetén a fix kamatozású hitelhez a Zöld CSOK-hitel állami kamattámogatást ad, amely alapján a kettő gyermekkel rendelkezők, vagy házaspárként ennyit vállalók tíz, a legalább három gyermekkel rendelkezők, vagy házaspárként ennyit vállalók tizenötmillió forint összeg erejéig igénybe vehetik a nulla százalékos kamatot.⁴⁶

A pénzügyi szolgáltatások közül a betétgyűjtéshez kapcsolódóan érdemes kiemelni a zöldbetétek és a zöldkötvények térhódítását, tekintettel arra, hogy a keresletük – és ezáltal a kínálatuk is – rohamtempóban emelkedik.⁴⁷ A zöldkötvények „*differentia specificája*” abban áll, hogy a belőlük származó bevételből kizárólag a környezetvédelmet szem előtt tartó és a klímaváltozást mérséklő beruházások – például napelem-parkok telepítése, energiahatékonyság javítása, hulladéklerakók rehabilitációja, elektromos közlekedési eszközök beszerzése – finanszírozhatók.⁴⁸ Ebből kifolyólag a konkrétan felhasznált összegeket visszakövethető és ellenőrizhető módon kell dokumentálni, amely plusz információhoz juttatja a zöldkötvény hitelezőjét a beruházást végrehajtó céggel kapcsolatban.⁴⁹

Az első szuverén zöldkötvényt Lengyelország bocsátotta ki 2016-ban hétszázötvenmillió euró értékben, 2019-ben a világ zöldkötvény kibocsátása meghaladta a kettőszázötvenmilliárd dollárt, amely az összes kötvénykibocsátás három és fél százaléka.⁵⁰ Mára a legnagyobb zöldkibocsátók az Amerikai Egyesült Államok, Kína és Franciaország lettek, akikhez ezen pénzügyi instrumentumok kibocsátásának több mint ötven százaléka köthető.⁵¹ A nemzetközi trendekhez Magyarország is csatlakozott, hiszen 2019-ben az MNB az elsők között hozott létre elkülönített zöldkötvény-portfóliót a devizatartalékában.⁵²

Az első – nemzetközi – zöldkötvény kibocsátás Magyarországon 2020. június 2-án történt meg, amely tizenöt éves futamidejű, euróban denominált kötvény volt.⁵³ Az Államadósság Kezelő Központ (a továbbiakban: ÁKK) adatközlése alapján a befektetői érdeklődés ötszörös volt a másfélmilliárd euró összegű kibocsátáshoz képest.⁵⁴ A devizalaapú zöldkötvény-kibocsátást ezután is folytatta az ÁKK, ugyanis 2020. szeptember 11-én mintegy húszmilliárd japán jen értékű denominált zöldkötvény – Szamuráj-kötvény – került forgalomba.⁵⁵ 2020 végére a devizákban kibocsátott zöldkötvények együttes értéke elérte a hatszázhetvenegymilliárd forintot.⁵⁶

A zöldkötvény-vásárlás lehetőségének hazai szélesítését jelentette az az intézkedés, amely által lehetővé vált, hogy 2021. április 22-től – a Föld napja alkalmából – jogi személyek mellett már magánszemélyek is vásárolhassanak a zöld pénzügyi termékek közé sorolható, elsőként a hazai fizetőeszközben, tehát forintban denominált Zöld Magyar Államkötvényt (a továbbiakban: ZMÁ).⁵⁷

⁴⁶ Az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról szóló 16/2016. (II. 10.) Korm. rendelet 72. § (5) bekezdés; NHP ZOP és Zöld CSOK-hitel weboldal.

⁴⁷ ELEKES: i. m., 334., 338.; MATOLCSY: i. m., 18.; <https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/csaladi-zold-penzugyek/zold-penzugyi-megoldasok/zold-befektetesek/kisbefektetokent-mit-erdemes-tudni-a-zold-befektetesekrol> (2021. 12. 08.) (a továbbiakban: Zöld befektetések weboldal).

⁴⁸ MIHÁLOVITS Zsolt–TAPASZTI Attila: Zöldkötvények, a fenntartható fejlődést támogató pénzügyi instrumentum. *Pénzügyi Szemle*, 2018/3, 312.; MATOLCSY: i. m., 18.; Zöld befektetések weboldal; <https://www2.deloitte.com/hu/hu/pages/energia-energiahordozok/articles/mnb-vallalati-felmeres-a-fenntarthato-finanszirozasarol-Magyarorszagon.html> (2021. 12. 08.).

⁴⁹ MIHÁLOVITS–TAPASZTI: i. m., 313.; Zöld befektetések weboldal.

⁵⁰ MIHÁLOVITS–TAPASZTI: i. m., 314.; MATOLCSY: i. m., 19.

⁵¹ MATOLCSY: i. m., 19.; Zöld befektetések weboldal.

⁵² MATOLCSY: i. m., 19.; MNB (2021b): i. m., 53–54.

⁵³ MNB (2021a): i. m., 18.

⁵⁴ MNB (2021a): i. m., 18.

⁵⁵ MNB (2021a): i. m., 18.

⁵⁶ MNB (2021b): i. m., 49.

⁵⁷ <https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/csaladi-zold-penzugyek/zold-penzugyi-megoldasok/zold-befektetesek/maganszemelyek-is-vasarolhatnak-zold-magyar-allamkotvenyt> (2021. 12. 08.) (a továbbiakban:

Mivel a ZMÁ államkötvény, így az Magyarország központi költségvetésében található kiadások finanszírozására vagy újra-finanszírozására szolgál.⁵⁸ Ugyanakkor a ZMÁ „*genus proximumájából*” adódóan az abból származó bevételekből a kibocsátó Magyar Állam kizárólag a hosszú távú fenntarthatóságot szolgáló, a klímavédelemmel kapcsolatban előnyös beruházásokat támogathat, ennek megfelelően a tízezer forintos névértékű, forintban jegyzett zöldkötvény futamideje harminc év.⁵⁹ A ZMÁ éves hozama négy százalék, a névérték visszafizetése pedig lejáratkor esedékes, azelőtt a kibocsátó azt nem váltja vissza.⁶⁰

A ZMÁ futamidejének indoka annak kvintesszenciájában rejlik, hiszen a zöld beruházások megtérülése jellemzően nagyobb időtartam elteltével realizálódik, amely tíz vagy akár húsz év is lehet.⁶¹ Ennek megfelelően a világ többi országának – már ahol van – zöldkötvényei is legalább ötéves befektetést jelentenek, a leghosszabb harmincegy évig tart, amely nyilván elég magasnak mondható, az átlag azonban mégis tizenhárom év körül mozog.⁶²

A kiegészítő pénzügyi tevékenységhez tartozik a pénzváltási tevékenység, a fizetési rendszer működtetése, és a pénzfeldolgozási tevékenység is,⁶³ amelyeket szintén érdemes megvizsgálnunk a környezetvédelem szempontjából, hiszen a készpénzkímélő fizetési módok egyben Földkímélő fizetési megoldások is. Egy kilogramm papír előállításához hozzávetőlegesen kettő és három kilogramm fa, negyvenöt-ötvenöt liter víz és egyéb nyersanyagok szükségeltetnek.⁶⁴ A világ fakitermelésének mintegy negyven százaléka a papírgyártás miatt szükséges, és annak bomlása során jelentős mennyiségű metán jut a légkörbe.⁶⁵

A készpénz előállítása a környezet nagymértékű terhelése mellett súlyos anyagi költségeket is jelent, hiszen az MNB készpénz-előállítással kapcsolatos költségei 2018-ban 11,6 milliárd forint, 2019-ben pedig 11,4 milliárd forint volt.⁶⁶ Mindezekből a számokból egyértelműen következik, hogy miért is fontos, hogy pénzügyeinket – amennyire lehetséges – elektronikus úton intézzük. A közműszámláinkat elektronikus úton kérjük, és fizessük, használjuk az online ügyfélszolgálatok által nyújtott lehetőségeket, nyissunk bankszámlát, és ami a legfontosabb, a készpénz használata helyett részesítsük előnyben az elektronikus fizetési formákat, úgymint a bankkártya, az utalás, a csoportos beszedés, stb.⁶⁷

4. Összegző gondolatok

A Föld erőforrásai végesek az emberi társadalom számára, ezért egyre inkább az érdeklődés középpontjába kerül a környezeti felelősség kérdése, és olyan megoldások keresése, amely

Magánszemélyek is vásárolhatnak Zöld Magyar Államkötvényt weboldal); MNB (2021a): i. m., 18.; MNB (2021a): i. m., 50.

⁵⁸http://www.allamkincstar.gov.hu/files/%C3%81llampap%C3%ADr/Nyilv%C3%A1nos%20aj%C3%A1nlatt%C3%A9telek/Z%C3%B6ldMAK_Ismerteto.pdf 3. (2021. 12. 08.) (a továbbiakban: Ismertető, Zöld Magyar Államkötvények).

⁵⁹ Ismertető, Zöld Magyar Államkötvények, i. m. 3.; Magánszemélyek is vásárolhatnak Zöld Magyar Államkötvényt weboldal; MNB (2021a): i. m., 18.; MNB (2021b): i. m., 50.

⁶⁰ Ismertető a Zöld Magyar Államkötvények nyilvános forgalomba hozatalához, 6., 10.; Magánszemélyek is vásárolhatnak Zöld Magyar Államkötvényt weboldal.

⁶¹ Zöld befektetések weboldal.

⁶² Zöld befektetések weboldal.

⁶³ Hpt. 3. § (2) bekezdés a), b), c) pont.

⁶⁴ <https://www.mnb.hu/fogyasztovedelem/csaladi-zold-penzugyek/zold-penzugyi-megoldasok/zold-penzugyi-megoldasok-a-gyakorlatban/fold-es-kesspenzkimelo-fizetesi-modok> (2021. 12. 08.) (a továbbiakban: Föld- és készpénzkímélő fizetési módok weboldal).

⁶⁵ Föld- és készpénzkímélő fizetési módok weboldal.

⁶⁶ Föld- és készpénzkímélő fizetési módok weboldal.

⁶⁷ Föld- és készpénzkímélő fizetési módok weboldal.

hosszabb távon lehetővé teszi ennek megvalósítását. A modern állam gazdasági befolyása olyan jelentős, hogy komoly befolyást gyakorolhat a szabályozáson keresztül a gazdasági folyamatokra. Ezek a szabályozási területek kevésbé fókuszáltak a monetáris szférára, pedig, ahogy a tanulmányban – egyetértve a szakirodalmi állásponttal – rámutatunk, a pénzügyi szféra megreformálása nélkül lehetetlen a környezeti célok elérése.

Ebből adódóan a jogtudománynak és a jogalkotóknak fontos kérdésként kell felmerülnie, hogy kerüljön sor olyan szabályozói környezet kialakítására, amely ösztönzi a monetáris rendszert a fenntartható megoldások keresésére. Ebben kell megtalálni azokat a gazdasági ösztönzőket, amelyek indirekt módon hatnak a gazdasági rendszerre ennek érdekében. A tanulmány e terület egy szegmensét elemzi, tevékenységi, pénzügyi szolgáltatási oldalról vizsgálva a kérdéskört. Ennek van a legnagyobb hatása a cél elérésére, viszont ennek megvalósítása csak gazdasági ösztönzők révén valósulhat meg.

A fentiek alapján látható, hogy a jogi szabályozás olyan megoldásokat kínál, amelyek hatással vannak a fenntarthatóságra, és a fogyasztókat is a környezetkímélő zöld pénzügyi megoldások irányába tereli. A tanulmány erre mutat be példákat, de ebben a kérdésben további lehetőségeket kell keresni az államnak a megfelelő hatások kiváltása érdekében.